

SECUNDAIR ONDERWIJS

Onderwijsvorm: **TSO**

Graad: **derde graad**

Jaar: **derde leerjaar**

Studiegebied: **Toerisme**

FUNDAMENTEEL GEDEELTE

Optie(s) **TOERISME EN RECREATIE**

Vak(ken):	PV Praktijk/stages toerisme	4 lt/w
	TV Toerisme	5 lt/w

Vakkencode: **WW-m**

Leerplannummer: **2003/057**
(Vervangt 2002/356)

Nummer inspectie: **2003/46//1/M/SG/1/III7/ /D/**
(Vervangt 2002/248//1/M/SG/1/III7/ /V/03)

INHOUD

Visie	2
Beginsituatie	2
Algemene doelstellingen	3
Leerplandoelstellingen / leerinhouden.....	4
Pedagogisch-didactische wenken en timing	11
Minimale materiële vereisten.....	18
Evaluatie	19
Bibliografie	20

VISIE

In een globale visie op het specialisatiejaar 'Toerisme en recreatie' neemt het technisch vak Toerisme een sleutelpositie in, samen met het leervak AV Sport. Een aantal andere leervakken, zoals b.v. de diverse taalvakken, geschiedenis, kunstgeschiedenis, public relations, aardrijkskunde, enz. kunnen in belangrijke mate bijdragen tot een geïntegreerd aanbod van leermateriaal dat sterk gericht is naar de professionele functies waarvoor deze optie een opleiding biedt.

Toerisme is niet alleen één van de belangrijkste economische bedrijfstakken in onze samenleving, maar ook bij uitstek een ontmoetingsdomein van verschillende culturen. Omdat de sector sterk trendgevoelig is, vereist de noodzakelijke professionalisering een brede, maar flexibele basisvorming. De toenemende vrije tijd, de stijgende efficiëntie van vervoer over grote afstanden en de mondialisering van de economie bevorderen het reizen in al zijn facetten. De klant wordt veeleisender en wenst meer en meer een product dat beantwoordt aan een specifieke vraag.

De optie 'Toerisme en recreatie' beoogt een specifieke taakgerichtheid naar de verschillende contactgebieden tussen mens, cultuur en natuur en dat op een sociale en economisch efficiënte wijze met inzet van eigentijdse technische middelen. Het is duidelijk dat bovenstaande profilering van de beoogde loopbanen steunt op een hoge klantgerichtheid en een methodiek die andere bestemmingen, zowel in binnenland als in buitenland, analyseerbaar maakt.

In het specialisatiejaar 'Toerisme en recreatie' worden leerlingen opgeleid in het bijstand verlenen aan de klant tijdens de reis en/of zijn verblijf, en het outdoors werken met de klant mee. Vandaar dat afgestudeerden kunnen terecht komen in drie subsectoren:

- de reisbegeleiding bij rondritten en verre reizen;
- als plaatselijke verantwoordelijken op de plaatsen van bestemming in binnen- en buitenland;
- als animator in clubs, hotels, bungalowparken, cruises, campings, ...

Om flexibiliteit binnen het beroepenveld te waarborgen, dient men aan deze 3 componenten aandacht te schenken, vandaar de onderbouw met een centrale module die de structuur van het toerisme en de recreatie verduidelijkt. Omdat in een derde jaar van de derde graad de stap naar de bedrijfswereld of de toeristische overheid vlakbij wordt geacht, is een toespitsen op praktijk van grote betekenis. Het afstemmen van de lessen stage/praktijk met de lessen van het vak toerisme is dan ook van groot belang.

BEGINSITUATIE

Leerlingen die een vervolmakingsjaar Toerisme en recreatie in de derde graad TSO aanvatten, hebben niet noodzakelijk een eerste en tweede jaar in de optie Toerisme achter de rug. De toelatingsklassenraad oordeelt of de genoten vooropleiding voldoende verwantschap met facetten van de opleiding garandeert. Wegens de economische, sociale en culturele impact van het toerisme op onze samenleving mag men ervan uitgaan dat de leerlingen die deze optie kiezen, reeds contact hadden met deze aspecten, hetzij door eigen ervaringen, hetzij door media en lectuur. Zij moeten eventueel via zelfstudie of gerichte remediatie tekorten qua vooropleiding opgevangen hebben als de basismodule aangeboden werd.

Tot de verworven elementen om aan dit specialisatiejaar aan te vatten, moeten de leerlingen:

- voldoende mondelinge meertalige taalvaardigheid bezitten om een toeristisch vocabularium functioneel te leren aanwenden;
- inzicht hebben in de motivatie van vakantiegangers om in binnen- en buitenland een reis te ondernemen;
- de voornaamste professionele betrokkenen kunnen typeren in hun functionaliteit in de reisindustrie;
- bereid zijn om in een open geest en met respect voor ieders mening informatie te verwerken over andere leefwerelden;
- bereid zijn om leergierig meerdaagse extra-murosactiviteiten te ondernemen.

ALGEMENE DOELSTELLINGEN

- Het verwerven van inzicht in de structuur van de reisindustrie en de recreatiesector.
- Het inoefenen van een aantal essentiële sociale, communicatieve en technische vaardigheden om zelfstandig of in groepsverband praktische taken te kunnen verrichten op de domeinen van toeristisch begeleidings- en animatiewerk in volgende segmenten:
 - de reisbegeleiding bij rondritten en verre reizen;
 - als plaatselijke verantwoordelijken op de plaatsen van bestemming in binnen- en buitenland;
 - in de animatiesector in clubs, hotels, bungalowparken, cruises en campings op de domeinen cultuur, natuur, sport en spel.
- Uit gevalstudies werkmethode halen die bestand zijn tegen trendgevoeligheden in de sector.
- Informatie verwerven en verwerken die het reisleiden en reisbegeleiden omvatten.
- Een aantal specifieke technieken verwerven om als lokale vertegenwoordiger groepen en individuen te woord te staan bij onthaal, informatievergaderingen en het voorstellen van programmaonderdelen.
- Het organiseren van animatieopdrachten door middel van vlote communicatie en presentatie.
- Respect opbrengen voor de culturele eigenheid van het bestemmingsgebied en de lokale zeden en gewoonten van de bewoners.
- Het procesmatig integreren van in algemene en in technische vakken verworven basiskennis in naar de praktijk gerichte proeven en stages.

LEERPLANDOELSTELLINGEN / LEERINHOUDEN

SCHEMATISCH OVERZICHT VAN DE SAMENHANG VAN DE LEERINHOUDEN:

NR	MODULE	Cluster	GEVALSTUDIE	Dossier
0	Structuur van het toerisme (basismodule)			
1.1	1 Reisbegeleiding	1.1 Typologie van de reisbegeleiding	begeleiding autocarreizen en cruises, inclusief aanlegplaatsen met landarrangementen	b.v. Kastelen van de Loire, Tuinen in Kent, Nijl, Caraïben
1.2		1.2 Leeftijdspecifieke doelgroepen	senioren, jeugdgroepen	b.v. mutualiteiten, productenpromotie
1.3		1.3 Professionele doelgroepen	incentives, zakenreizen, studiereizen	b.v. exotische bestemmingen
1.4		1.4 Andere specifieke doelgroepen	bedevaarten, avontuurlijke reizen, natuur-exploratie	b.v. Mekka, Jeruzalem, nationale parken, avontuurlijke reizen
2.1	2 Lokale vertegenwoordiging	2.1 Typologie van de lokale vertegenwoordiging	buiten en binnen organigram werking van het toeristisch apparaat	vb. club- of hotelvakanties, forfaitreizen of toeroperators
2.2		2.2 Host/ hostess	vliegtuig, trein, autocar	vb. mediterraan gebied, exotische bestemmingen
2.3		2.3 Lokale agent	toeroperator	vb. mediterraan gebied, exotische bestemmingen
3.1	3 Animatie	3.1 Typologie van de animatie	buiten en binnen, aard van het verblijf	b.v. clubs, vakantieparken, hotels, sociaal toeristische verblijven
3.2		3.2 Recreatie, sport spel, ontspanning, en cultuur	groepsporten, avondanimatie, workshops, wandel- en fietstochten	b.v. watersporten, balsporten, shows, volkspelen, dans
3.3		3.3 Leeftijdspecifieke doelgroepen	senioren, jeugdgroepen	b.v. bingo, playback, zoektochten
3.4		3.4 Andere specifieke doelgroepen	sociaal-medische groepen, partnerprogramma's	b.v. kuuroorden, sociaal toeristische verblijven, mentaal gehandicapten, rolstoelgebruikers

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen	LEERINHOUDEN
	<p>1</p> <ul style="list-style-type: none"> - kunnen de begrippen toerisme, recreatie en vrije tijd typeren ten opzichte van elkaar <i>en in een historisch perspectief</i>; - verduidelijken de samenhang en structuur van het toerisme verduidelijken door het belang en functieomschrijving van de componenten te illustreren aan de hand van voorbeelden; - <i>lichten a.h.v. concrete voorbeelden de relaties toe tussen enerzijds toerisme en anderzijds recreatie, animatie en reisbegeleiding</i>; - hanteren diverse bronnen om een segment uit het toerisme te typeren. 	<p>0 Kennismaking met het toeristisch werkveld Uitgaande van praktische voorbeelden de samenhang en kenmerken van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • begripsomschrijving: toerisme, recreatie, vrije tijd, • historische ontwikkeling van het toerisme, • toeristische structuur: de overheid en toeristische organisaties, de toeristische bedrijfsvoering en de toeleveringsbedrijven, • relaties tussen toerisme en recreatie, toerisme en animatie, toerisme en reisbegeleiding, • bronmateriaal: typering van vraag en aanbod, statistische bronnen, reisgidsen en wetenschappelijke literatuur.
	<p>2</p> <ul style="list-style-type: none"> - onderscheiden verschillende vormen van reisbegeleiding; - kunnen een reisroute ruimtelijk en chronologisch realiseren; - <i>kunnen de toeristische attractiefactoren bij het opstellen van een reisroute herkennen, registreren en kritisch verwerken</i>; - <i>kunnen het juiste documentatiemateriaal voor een bepaalde bestemming of traject doelbewust kiezen, hanteren en verwerken</i>; - kunnen een elementaire gidsopdracht uitvoeren op het terrein. 	<p>1 Reisbegeleiding</p> <p>1.1 Typologie van de reisbegeleiding</p> <ul style="list-style-type: none"> • Afbakening en structuur: definities, organogram van de reisbegeleiding, specifieke taken en verantwoordelijkheden • Componenten van de reisroute: reisweg, tijdpad, afstandsberekening, cartografische verwerking, wegnummering, routebeschrijving (in overleg met de leraar aardrijkskunde) • Documentatiemateriaal: inventarisatie • Gidstechnieken: inventarisatie van documentatiemateriaal, omzetting van tekst in spreektaal, aanleggen van fiches, communicatietechnieken (in overleg met taalleraren)

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen	LEERINHOUDEN
	<p>3</p> <ul style="list-style-type: none"> - kunnen leeftijdscategorieën praktisch typeren a.h.v. specifieke voorbeelden; - ontwikkelen een taalgebruik en spreektempo aangepast aan diverse leeftijdscategorieën; - <i>zowel verbale als non-verbale technieken aanwenden om leeftijdsspecifieke groepen te boeien;</i> - kunnen probleemoplossend werken <i>in moeilijke omstandigheden gebonden aan de leeftijdsituatie van leden van de groep</i> <p>4</p> <ul style="list-style-type: none"> - kunnen uit praktijkvoorbeelden professionele doelgroepen typeren a.h.v. specifieke kenmerken; - ontwikkelen het vermogen zich communicatief aan te passen aan verschillende professionele doelgroepen qua taalgebruik en vocabularium; - <i>leven zich in de belangstelling van verschillende professionele doelgroepen in;</i> - zowel verbale als non-verbale technieken aanwenden om een professionele doelgroep te boeien; - kunnen probleemoplossend werken <i>in moeilijke situaties gebonden aan de professionele belangstelling van de doelgroep.</i> 	<p>1.2</p> <p>Leeftijdsspecifieke doelgroepen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Leeftijdscategorieën: afbakening leeftijdsgroepen, kenmerken wensen, belangstelling, verwachtingspatroon • Communicatieve vaardigheden t.o.v. verschillende leeftijdsgroepen: aanspreken van groepen, aan de groep aangepaste reisinfo (in overleg met taalleraren en de leraar public relations) • Problemen van leeftijdsspecifieke groepen: inschatten van problemen, voorkomen van problemen, oplossen van problemen <p>1.3</p> <p>Professionele doelgroepen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Algemene kenmerken: Afbakening, wensen, belangstelling, verwachtingspatronen • Communicatieve vaardigheden t.o.v. verschillende professionele doelgroepen: aanspreken van de groep, aan de groep aangepaste reisinfo • Problemen van professionele doelgroepen: inschatten, voorkomen en oplossen van problemen

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen	LEERINHOUDEN
	<p>5</p> <ul style="list-style-type: none"> - kunnen andere specifieke doelgroepen typeren a.h.v. specifieke kenmerken; - kunnen schriftelijke en mondelinge taal aanpassen aan verschillende specifieke doelgroepen zodat de beoogde actie plaatsgrijpt; - <i>leven zich in de belangstelling van verschillende specifieke doelgroepen</i>; - kunnen zowel verbale als non-verbale technieken aanwenden om verschillende specifieke doelgroepen te boeien. 	<p>1.4</p> <p>Andere specifieke doelgroepen (b.v. kinderen, adolescenten, volwassenen, derde leeftijd, partners, minder validen, zieken)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Algemene kenmerken: afbakening, wensen, belangstelling, verwachtingspatronen • Communicatieve vaardigheden t.o.v. verschillende specifieke doelgroepen: aanspreken van de groep, aan de groep aangepaste reisinfo • Problemen van verschillende specifieke doelgroepen: inschatten, voorkomen en oplossen van problemen
	<p>6</p> <ul style="list-style-type: none"> - verwerven inzicht in de structuur van de lokale vertegenwoordiging en de hierbij behorende functies en verantwoordelijkheden a.h.v. praktische voorbeelden; - kunnen de werkruimte van de lokale vertegenwoordiging typeren a.h.v. praktijkvoorbeelden. <p>7</p> <ul style="list-style-type: none"> - kunnen de noodzakelijke theoretische en praktische kennis van belangrijke toeristische bestemmingen opzoeken en verwerken; - leren omgaan met diverse klantentypes met aandacht voor houding, voorkomen, taal, hulpvaardigheid en zelfinitiatief; - passen de te volgen procedures bij de uitvoering van de diverse taken van de host/hostess toe. 	<p>2 Lokale vertegenwoordiging</p> <p>2.1 Typologie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Afbakening en structuur: definities, types (b.v. stationmanager, hostess, lokale agent, correspondent), specifieke taken en verantwoordelijkheden • Typologie van de lokale werkruimte: bedrijfseconomisch kader, lokale arbeidsstructuur, transport- en communicatiemogelijkheden (in overleg met de leraar economie) <p>2.2 Host/hostess</p> <ul style="list-style-type: none"> • Randvoorwaarden van toeristische belangstelling: natuur, cultuur, economie (in overleg met de leraar economie) • Infrastructuur: verkeersnetwerk, logies, restauratie, toeristische diensten, financiële diensten, overige dienstverlening (in overleg met de leraar aardrijkskunde) • Psychologie van de relatie tussen host/hostess en klant op basis van de typologie van de vakantieganger (in overleg met de leraar public relations) • Taakomschrijving: verkoop en verzorging van excursies, bemiddelen bij problemen, administratieve verwerking

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen	LEERINHOUDEN
	<p>8</p> <ul style="list-style-type: none"> - hanteren theoretische en praktische kennis bij de typering van de werking van de lokale agent; - kunnen in hun handelen aantonen dat de lokale agent een onmisbare informant en medewerker is van de touroperator en de andere medewerkers uit de toeristische sector. 	<p>2.3 Lokale agent</p> <ul style="list-style-type: none"> • Typering van de werkruimte: theorie en praktische voorbeelden (in overleg met stagementoren) • Werkrelatie lokale agent met de touroperator en ander personeel uit de toeristische sector • Specifieke taken: hotelreservaties, organisatie transfers, aanbieden en organisatie van excursies, contact met lokale instanties
	<p>9</p> <ul style="list-style-type: none"> - situeren de omvang van animatie in het eigentijds toeristisch en recreatief gebeuren; - kunnen in het kader van de verblijfsstructuur de animatiemogelijkheden van diverse verblijfstypes weergeven, bespreken en verwerken in taken; - onderscheiden animatievormen binnen en buiten het vakantieverblijf; - kunnen de binding van animatie met cultuur en natuur aantonen aan de hand van praktische voorbeelden; - <i>kunnen de relaties tussen animatie en natuur enerzijds en cultuur anderzijds kritisch beoordelen.</i> 	<p>3 Animatie</p> <p>3.1 Typologie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Structuur en afbakening: structuur van de onderneming, structuur van de animatie binnen het bedrijf en statuut van de animator, verblijfstypes en specifieke uitrusting qua animatie: clubs, hotels, sociale vakantieverblijven, vakantieparken, cruises, enz. • Animatievormen binnen het vakantieverblijf: beweging en sportanimatie, creativiteit en handvaardigheid, amusement en sociaal contact, vorming (informatie en educatie), cultuur (b.v. muziek, dans, theater) • Animatievormen buiten het vakantieverblijf: culturele evenementen, dagexcursies in het natuurlijk en menselijk landschap, avontuur • Binding met natuur en cultuur: animatie versus natuur (natuurrecreatie, natuurbewoud, natuurbeleid, enz.), animatie versus cultuur (sport, kunst, lokale zeden en gewoonten, enz.)

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen	LEERINHOUDEN
	<p>10</p> <ul style="list-style-type: none"> - illustreren types recreatiegebonden activiteiten aan de hand van voorbeelden uit de wereld van de sport, het spel, de ontspanning en de cultuur; - kunnen organisatievormen hanteren binnen de animatie, rekening houdend met tijds- en ruimtegebonden factoren; - kunnen spelregels toepassen binnen verschillende animatietypes; - kunnen de kennis van noodzakelijke infrastructuur voor verschillende animatietypes toepassen in opdrachten; - kunnen animatieprogramma's dag- en weekprogramma's, deelnemerslijsten, affiches en infoborden opmaken; - hebben inzicht in de organisatorische aspecten die bij de praktijkuitwerking van verschillende animatievormen aan bod komen; - kunnen een concrete animatieactiviteit in teamverband organiseren en uitvoeren. <p>11</p> <ul style="list-style-type: none"> - hanteren leeftijdsspecifieke kenmerken bij het omgaan met bepaalde doelgroepen; - wegen psychische en lichamelijke mogelijkheden af bij de keuze van de meest geschikte animatievorm; - kunnen de kennis van de noodzakelijke infrastructuur toepassen voor opdrachten voor de verschillende animatiegroepen; - inventariseren sport- en spelmateriaal; - maken animatieprogramma's, deelnemerslijsten, affiches en infoborden op; - stellen een dag- of <i>midweek</i>programma op voor een bepaalde doelgroep <i>in specifieke verblijfsomstandigheden</i>. 	<p>3.2 Recreatie, sport, spel, ontspanning en cultuur</p> <ul style="list-style-type: none"> • Types: animatie en sport (b.v. surfen, zeilen, fitness), animatie en spel (b.v. quiz, zoektocht), animatie en ontspanning (b.v. dansavond, happy hour, begroetingsparty, enz.), animatie en avontuur (b.v. safaritocht, nachtwandeling, kanotocht), animatie en natuur (b.v. paddestoelentocht, bezoek natuurland), animatie en vorming (b.v. diavoorstelling, kookcursus), animatie en cultuur (b.v. theater, concert), animatie en contemplatie (b.v. yoga, bezinning) in overleg met de leraar sport • Organisatievormen: workshop, competitie, toernooi, estafette • Technische vaardigheden en specifieke vereisten: infrastructuur (b.v. fietsroutes, GR-paden), aanbod en verhuur van sport- en spelmateriaal, informatieborden en affiches, animatieprogramma's dag- en weekprogramma's, organisatorische aspecten (zoals b.v. begeleiding, veiligheid, omgaan met materiaal), deelnemerslijsten en competitie-lijsten, normering en spelregels (in overleg met de leraar sport) <p>3.3 Leeftijdsspecifieke doelgroepen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Animatie voor kinderen (volgens leeftijdsgroepen): manuele expressie (b.v. knutselen), lichamelijke expressie (b.v. mime, karaoke, toneel), spel (b.v. computergames, tekenfilms, videospelletjes), ontspanning (b.v. pretpark, aquapark), avontuur (b.v. speurtocht, trektocht) • Animatie voor de derde leeftijd: manuele expressie (b.v. knutselen), lichamelijke expressie (toneel), spel (volksspe- len), ontspanning (evenementen), animatie tijdens overwinteren, animatie aangepast aan specifieke gezondheidstoestand, animatie op cruises

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen	LEERINHOUDEN
	12 <ul style="list-style-type: none"> - werken een specifiek animatieaanbod uit dat gericht is op de eigenheid van een doelgroep; - stellen animatiedag- en animatieweekprogramma's op voor specifieke doelgroepen; - plaatselijke situaties betrekken bij de uitwerking van organisatievormen; - beantwoorden door een correcte inleving en houding aan het verwachtingspatroon van specifieke doelgroepen zoals andersvaliden, zieken, partners, enz. 	3.4 Andere specifieke doelgroepen <ul style="list-style-type: none"> • Animatie voor andere doelgroepen: animatie voor andersvaliden, animatie voor ziekenhuispatiënten, animatie voor partners (b.v. tijdens zakenreizen, sportevenementen, seminars, congressen), animatie op cruises, animatie in kuuroorden

PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN EN TIMING

Nr.	Pedagogisch-didactische wenken	Timing
1	<ul style="list-style-type: none"> - Deze module moet bij het begin van het schooljaar behandeld worden en moet gelijk lopen met module 1 van het vak Sport. - Literatuurverkenning: afwegen van de conceptuele en operationele kenmerken van diverse definities. - Analyseren van verschillende toeristische producten om de inbreng van de onderscheiden deelsectoren te typeren en te schematiseren. - Een video, brochure, promotieactie, reisverhaal, routebeschrijving, ... beoordelen. - Op hun waarde qua objectiviteit, prijs, kwaliteit, bruikbaarheid, klantvriendelijkheid. - Een korte uiteenzetting geven over een toeristisch product (aanprijzen, beoordelen, afraden, ...). 	Max. 6 weken
2	<ul style="list-style-type: none"> - Uit literatuurverkenning definities halen, schematiseren en kenmerken in een schema onderbrengen. - Lokale situaties bestuderen. - Aan de hand van een case een volledige reisroute uitstippelen, gebruik makend van gedifferentieerd documentatiemateriaal, o.a. toeristische folders, reisgidsen, tijdschriften, videocassettes, cd-rom's, ... - Het kaartlezen en hanteren gaat in samenspraak met het vak aardrijkskunde, de historische benadering met het vak geschiedenis. - De mogelijk op te stellen teksten zijn: onleidende teksten, routebeschrijvingen, praktische informatie. - Steekkaarten met de toeristische attractiefactoren opstellen. - Specificeren van het toespreken van een groep b.v. via het becommentariëren van geluidloze video, dia-analyse. - Via groepswork op het terrein kunnen elementaire gidstechnieken beoogd worden. 	5 à 7 weken
3	<ul style="list-style-type: none"> - Vanuit reële problemen met specifieke leeftijdsgroepen komen tot algemene kenmerken. - Samenwerken met het vak public relations a.h.v. simulatieoefeningen. - A.h.v. enquêtes door leerlingen opgesteld, wordt o.a. onderzoek gedaan naar het effect van de media (TV, radio, tijdschriften, ...) in de keuze van de bestemming en de wensen. - Specifieke situaties van b.v. reislustige senioren via simulatieoefeningen in samenwerking met de vakken public relations en Sport. - Samenwerken met het vak Sport en Animatie m.b.t. het gebruik maken van specifieke technieken zoals b.v. EHBO, omgaan met minder validen, enz.. - Flexibel maken van de reisroute. - 'Moeilijke omstandigheden' kunnen verwijzen naar het niet overeenstemmen van planning en realiteit t.g.v. fout gelopen afspraken, incident binnen de groep, enz. 	

Nr.	Pedagogisch-didactische wenken	Timing
4	<ul style="list-style-type: none"> - Vanuit reële problemen met verschillende professionele doelgroepen komen tot algemene kenmerken. - In samenwerking met de vakken public relations en sport simulatieoefeningen realiseren. - Voorbeelden van reizen voor specifieke doelgroepen: zakenreizen, incentive-reizen, studiereizen. - Specifieke communicatiemiddelen aanwenden zoals GSM, computer, enz.. - EHBO aanwenden in samenwerking met het vak Sport en Animatie voor welbepaalde situaties waarin een groep zich kan bevinden. - Flexibel maken van de reisroute met het oog op afwisseling. 	
5	<ul style="list-style-type: none"> - Vanuit reële problemen met verschillende specifieke doelgroepen komen tot algemene kenmerken. - Simulatieoefeningen organiseren in samenwerking met de vakken public relations en sport waarbij scenario's worden gehanteerd die typisch zijn aan situaties waarin bepaalde doelgroepen zich kunnen bevinden (b.v. ontruiming van t.g.v. brandalarm, het overslaan van een activiteit t.g.v. tijdsproblemen). - EHBO aanwenden in samenwerking met het vak Sport en Animatie voor welbepaalde situaties waarin een groep zich kan bevinden; eventueel opstellen van een waarschuwings- en preventielijst. - Flexibel maken van de reisroute met het oog op afwisseling. 	
6	<ul style="list-style-type: none"> - Opstellen van een organigram a.h.v. een voorbeeld en schematiseren van de structuur van de werking van het toeristisch apparaat. - Concrete voorbeelden hanteren om de lokale werkzaamheden te typeren. - Uit reisverhalen, persknipsels, ... lokale leefomstandigheden halen en kritisch verwerken. 	4 à 7 weken
7	<ul style="list-style-type: none"> - Elke leerling legt een dossier aan van een toeristische regio (voorbeelden uit bestemmingen die aan de orde zijn in de lessen aardrijkskunde en geschiedenis. - Taalvakken betrekken bij de praktische uitwerking van de opdrachten. - Hulpmiddelen, zoals brochures van touroperators en toeristische diensten, reisgidsen, vaktijdschriften, Internet, enz. aanwenden. - Elke leerling stelt een gebruiksklare brochure samen voor een bepaalde bestemming van een touroperator. 	
8	<ul style="list-style-type: none"> - Dossiers aanleggen met concreet uitgewerkte voorbeelden die verband houden met de praktijk en de stageopdrachten (b.v. invullen documenten, brieven en memo's opstellen, dringende oproepen aan reizigers formuleren). - Schema's opstellen van een specifieke werkruimte aangepast aan de stageplaats(en). - A.h.v. concrete voorbeelden de medewerking van de lokale agent aantonen, b.v. door hotelreservaties, vervoersmogelijkheden, enz. - Specifieke taken van de lokale agent op een of meer bestemmingen van enkele touroperators uitwerken. 	

Nr.	Pedagogisch-didactische wenken	Timing
9	<ul style="list-style-type: none"> - Het animatieaanbod uit folders en brochures synthetiseren. - Verblefstypes opzoeken via computerprogramma's (b.v. OAG-hoteldisk, internet) om na te gaan of er animatievormen aanwezig zijn. - Animatieaanbod inventariseren via internet. - In samenwerking met het vak public relations en de taalvakken een enquête organiseren omtrent gewenste animatievormen. - Cultuurachtergronden, regionaal-economische kenmerken en lokale zeden en gewoonten worden in samenwerking met de vakken geschiedenis en aardrijkskunde opgezocht via internet en andere informatiebronnen. - Natuureducatief wandelpad, themafietspad, activiteit tijdens een bedrijfsbezoek uitstippelen of organiseren. 	5 à 7 weken
10	<ul style="list-style-type: none"> - Minimaal 4 van de 8 animatiesoorten dienen behandeld te worden a.h.v. voorbeelden. - Aandacht voor groepscohesie en groepsdynamica bij het organiseren van programma's. - Communicatieve vaardigheden inoefenen a.h.v. simulatie- of rollenspel, in samenwerking met de diverse taalvakken en het vak public relations. - Samenwerking met praktijkvak sport is aangewezen. - De technische vaardigheden en specifieke vereisten passen bij de keuze in hoofdstuk 3.2. - Computerprogramma's i.v.m. tekstverwerking, presentatieprogramma's, rekenbladen en databases aanwenden. 	
11	<ul style="list-style-type: none"> - Voor de typering van de leeftijdscategorieën wordt verwezen naar hoofdstuk 1.2. - Ontwikkelen van leeftijdsspecifieke spelvormen door afleidingen en toepassingen van bestaand materiaal te realiseren. - Knelpunten i.v.m. fysische en psychische problemen opzoeken op bestaande producten zoals b.v. wandeltochten, fietsroutes, museumrondleidingen, enz.. - Computerprogramma's inschakelen (cf. supra). - Communicatieve vaardigheden inoefenen a.h.v. simulatie- of rollenspel i.s.m. het leervak PR. - Samenwerking met het vak Sport voor b.v. (wissel)bekertornooi, estafettewedstrijd, megathlon). - Specifieke omstandigheden: uitstel terugreis, minicompetitie, Sinterklaasfeest, Chrysostomosfeest. 	
12	<ul style="list-style-type: none"> - Een concrete actie analyseren. - Gastsprekers of bevoorrechte getuigen uitnodigen met ervaring en getuigenissen. - Simulatie van situatie met specifieke doelgroep (b.v. andersvaliden, zakenlui). - Discussiewerkvorm hanteren voor de oplossing van een belangenconflict (b.v. verstoring ecologisch evenwicht t.g.v. actieve recreatie, halen van het noodzakelijk minimum aantal deelnemers). - Studie van het huidig aanbod betreffende animatie voor specifieke doelgroepen, b.v. nagaan wat aangeboden wordt op cruises. - Afstemmen van een quiz op lokale situaties (b.v. natuur, cultuur en economie van het verblijfsgebied) i.s.m. de vakken aardrijkskunde en geschiedenis. 	

ALGEMENE PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

Toerisme en recreatie zijn recent uitgegroeid tot één van de voornaamste economische bedrijfstakken. Zich ontpennen in een andere leefomgeving is voor velen in de moderne samenleving niet meer weg te denken in het sociaal en cultureel leefpatroon. Door de sterke samenhang met het vrijetijdspatroon en de beschikbare technologie is het bovendien een bijzonder dynamische sector. De dienstverlening naar klanten toe vereist van tewerkgestelden een grote flexibiliteit. Naar de klassituatie toe wordt dit vertaald door een grote openheid ten aanzien van nieuwe inhoud, technieken en methodes.

Het derde vervolmakingsjaar in de derde graad Toerisme & Recreatie vormt een rechtstreekse aanloop naar het beroepsleven. Het zijn dan ook vooral de op de praktijk gerichte inhoud, technieken en methodes van de reisbegeleiding, de plaatselijke agent en de animatie waarover moet onderricht worden. Omdat deze functies kaderen in de wereld van de reisorganisatoren, vervoermaatschappijen en toeristische diensten, moet ook de nodige aandacht geschonken worden aan deze bedrijfswereld en zijn structuur. Nieuw ten opzichte van beide vorige jaren van de derde graad is de **modulaire structuur** van het leerplan. Dit heeft drie fundamentele voordelen t.o.v. een systematische structuur:

- De mogelijkheid op geïntegreerde aanpak: diverse leervakken kunnen een bijdrage leveren in de uitwerking van modules vanuit diverse invalshoeken.
- De praktijkgerichtheid: men kan sneller inspelen op trends, seizoensproblematiek, gerichte belangstelling van de bedrijfswereld en de stageplaatsen.
- Er kan door de keuze van gevalstudies maximaal ingespeeld worden op de verscheidenheid qua instroom.

Het leervak toerisme fungeert dan ook als een scharniervak waarin andere leervakken een inspiratie vinden voor de uitwerking van specifieke vaardigheden en het aanreiken van sectorgerichte kennis. Via een **geïntegreerd jaarplan** kan worden aangegeven wanneer een bepaalde cluster gerealiseerd is via verschillende leervakken. Het schematisch overzicht van de samenhang van de leerinhouden (zie p. 4) kan gebruikt worden om zoveel mogelijk vakken rond eenzelfde thematiek bijdragen te laten leveren. Deze vakoverschrijdende aanpak kan op diverse wijzen gerealiseerd worden:

- via de afzonderlijke vakken op verschillende tijdstippen van het jaar, beantwoordend aan afzonderlijke jaarvorderingsplannen;
- via de afzonderlijke vakken in eenzelfde periode van het jaar, wat goed tot uiting komt in een geïntegreerd jaarplan;
- via thematisch onderwijs waarbij in verschillende vakken aansluitend thema's worden behandeld;
- via een toeristisch project waarbij geen onderscheid meer gemaakt wordt tussen de vakken die een inbreng hebben, maar waarbij leerlingen zelfstandig, maar begeleid dossiers uitwerken.

De modulaire opbouw van het leerplan houdt in dat niet op een gelijkaardige manier de verschillende gevalstudies kunnen aangevat worden. Dat komt best tot uiting in **een differentiatie van de didactische werkvormen**. Doceerlessen zijn verantwoord bij de aanbreng van initiatie van begrippen, concepten, theorie, ... maar dienen beperkt te worden in tijdsduur. Ondersteuning dient gebracht te worden via concrete situaties (gevalstudies) en een samenhang via organogrammen (b.v. op een bordstructuur, grafische verwerking,...). Voor toepassing en integratie werkt men beter met andere werkvormen. De frontale dialoogles biedt vooral uitkomst als de ervaringswereld van de leerlingen zinvolle aanknopingspunten verschaft. Observatie en registratie tijdens extra-murosactiviteiten is zeer waardevol voor de verwerving van informatie. Meerdaagse excursies en studiereizen dienen opgenomen te zijn in de jaarplanning en het schoolwerkplan; bij de inschrijving van leerlingen en bij de aanvang van het schooljaar dienen ouders en leerlingen schriftelijk verwittigd te worden van dergelijke geplande activiteiten en hun organisatorische en financiële consequenties. Diverse types intra- en extra-murosactiviteiten zijn op hun plaats in deze opleiding:

- 1) Het uitnodigen van eminente voordrachthouders die uit de praktijkwereld komen.
- 2) Bedrijfsbezoeken aan bedrijven uit de wereld van toerisme en recreatie (b.v. toeroperator, congres, reisbureau, terminal, ...).
- 3) Verkenningsexcursies op het domein van het toeristisch aanbod in een regio, stad, ... al dan niet in samenwerking met aanverwante leervakken (b.v. cultuurhistorische site en monumenten, landschappelijk waardevol gebied,...).
- 4) Toeristisch veldwerk (b.v. gidsen, organisatie van en deelname aan een beurs,...).

Dergelijke activiteiten dienen geïntegreerd te zijn via het leerplan, onderzocht te worden op hun vakoverschrijdende waarde en kunnen geen aanleiding zijn tot compensaties tenzij het schoolwerkplan hiervoor een algemeen aanvaarde en pedagogisch aanvaardbare formule omvat.

Diverse gespreksvormen zijn aangewezen om de vlotte en correcte beheersing van communicatieve vaardigheden en de boetsering van de persoonlijkheid te realiseren. Ten aanzien van het beroepsprofiel zijn b.v. onderwijsleergesprekken en analyses van teksten, beelden en data bijzonder nuttig. Discussievormen waarin b.v. diverse formules, trajecten, comfortklassen, seizoenen,... t.o.v. mekaar worden afgewogen, bevorderen de vakbekwaamheid en de dynamische kwaliteiten van jongeren. Micro-teaching en andere werkvormen die het toespreken van groepen bevorderen, verdienen de nodige aandacht. Vooral de samenwerking met taalvakken en het vak public relations versterken de bekwaamheid in communicatieve vaardigheden; integratie van leerstof uit de leervakken geschiedenis en aardrijkskunde versterken de achtergrondkennis.

Groepswerk is vooral zinvol als samenwerkingsverband bij de aanpak van grotere projecten, zoals b.v. de organisatie van een tentoonstelling, meerdaagse reis, gidsen, ... De diverse andere vormen van groepswerk (b.v. rollenspel, simulatiespel, een educatief spel,...) dienen grondig voorbereid te worden, wil men er voldoende rendement uit halen. Ook bij de inschakeling van beeldmateriaal dient een verantwoorde keuze gemaakt te worden. Hierbij is het inductief gebruik doorgaans meer aanbevolen dan het deductief gebruik. Ontwikkeling van een kritische geest dient aangemoedigd te worden (ten aanzien van b.v. rooskleurig voorgestelde elementen van het toeristisch aanbod, op drijfzand gebaseerde klachten, onderschatte milieu - effecten, verwachte prijsevoluties, ...).

De modulaire structuur van het leerplan wordt verduidelijkt aan de hand van bijgevoegd schema waarin enerzijds de samenhang tussen modules, clusters, gevalstudies en dossiers blijkt, maar anderzijds ook is aangegeven met voorbeelden hoe de leerstof kan geconcretiseerd worden. De erin opgenomen voorbeelden zijn dus geenszins dwingend te interpreteren, maar geven aan hoe een evenwichtige keuze kan gemaakt worden zodat een breed veld van het werkterrein bestreken wordt. Alle modules dienen bestudeerd te worden, maar slechts enkele clusters zijn verplicht.

Module 0 is hoofdzakelijk gewijd aan een aantal begrippen, inzichten en relaties die sommige leerlingen in andere vooropleidingen Toerisme kunnen verworven hebben. Dit "hoofdstuk" is dan ook in een gemengde klas zowel bedoeld als herhaling en als initiatie. Hierdoor kan binnenklasdifferentiatie zich opdringen. Hoewel dit hoofdstuk zich op het eerste zicht inhoudelijk als theoretisch aandient, kan er steeds best vanuit concrete situaties vertrokken worden. Gezien de positie van dit vervolmakingsjaar dienen theoretische beschouwingen tot een minimum beperkt te blijven.

De keuze van gevalstudies binnen de volgende modules, en vooral van de wegvallende clusters, dient oordeelkundig te gebeuren in functie van de tewerkstellingskansen van de leerlingen. Sommige dossiers kunnen parallelle kenmerken vertonen t.o.v. eerder behandelde dossiers, zodat kan overwogen worden deze dossiers zelfstandig of in groep te laten uitwerken. Hierdoor komt noodzakelijke tijd vrij voor de realisatie van een aan de praktijk aangepast werkritme. De realisatie van bepaalde, goed omliggende opdrachten binnen een tijdslimiet is een belangrijk gegeven in de toeristische sector. Het kunnen anticiperen op gewijzigde (reis)omstandigheden vergt een flexibele opstelling van de leerlingen, gebaseerd op een snelle inventarisatie en evaluatie van de uitwijkmogelijkheden.

De belangrijke plaats voor de **informatie- en communicatietechnologie** (ICT) beantwoordt aan verscheidene doelstellingen:

- De toeristische bedrijfswereld is in zeer sterke mate gebaseerd op een snelle en efficiënte dienstverlening die actueel alleen via ICT kan gerealiseerd worden.
- De complexe toepassingsmogelijkheden van afzonderlijk uitgewerkte elementen kunnen bij uitstek renderen via ICT.
- De klantgerichtheid van de sector vereist beheersing van diverse communicatieve vaardigheden.
- Efficiënt beheer van dossiers, fiches, lijsten en teksten is een noodzakelijk aspect in de opleiding.

De algemene richtlijnen qua organisatie van **stages** gelden evenzeer voor dit specialisatiejaar, maar een aantal aspecten zijn van specifiek belang en kunnen via **praktijkoefeningen** ingeleid worden

De stages voor het derde jaar van de derde graad Toerisme & Recreatie worden bij voorkeur als een blokstage van 4 weken georganiseerd. De stageplaatsen dienen in volgende **sectoren** georganiseerd te worden: recreatie- en vakantieparken en –verblijven in binnen- en buitenland reisorganisatoren, reisbureaus en toeristische diensten; eventueel logies- en vervoerverstrekkende bedrijven en instellingen waar animatie een belangrijke activiteit uitmaakt. Bij de keuze van de stageplaatsen wordt gestreefd naar een maximale complementariteit met de naar de praktijk gerichte leerplanontwikkeling in het leervak toerisme.

De stage- en/of praktijkactiviteiten kunnen aan volgende *doelstellingen* te beantwoorden:

1) Reisbegeleiding

- In verschillende talen opgemaakte stratenplannen kunnen lezen en gebruiken
- Verbindingen van het openbaar vervoer koppelen in een organisatieschema
- Gidsen of het geven van rondleidingen
- Het organiseren van de tijdsbesteding tijdens een traject

2) Lokale vertegenwoordiging

- Regionale of plaatselijke inlichtingen inwinnen en verstrekken aan toeristen
- Documentenbeheer en bijstand bij de ontvangst van klanten
- Persteksten helpen opstellen en persconferenties bijwonen
- Advies verstrekken omtrent de verkoop van streekproducten
- Promoten, reserveren en verkopen van excursies op vakantiebestemmingen
- Reservaties realiseren van accommodaties en evenementen
- Het actief betrokken zijn bij vergaderingen met belang op het plaatselijk recreatief gebeuren

3) Animatie

- Animatie kunnen verzorgen in functie van verschillende doelgroepen en locaties
- Een rondvraag organiseren en aanwenden voor het uitlijnen van een activiteit
- Creatief omgaan met verschillende mogelijkheden in de recreatie in functie van diverse locaties
- In teamverband werken
- Afstemmen van animatievormen op deelgroepen van een gezelschap

Qua algemene oriëntatie richten de praktijkoefeningen of stages toerisme zich zowel naar het receptief toerisme in de diverse geledingen (lokaal, regionaal, nationaal niveau) als naar het uitgaand toerisme (reisagenten, toeroperators, transportbedrijven). Hierin is tevens voorzien dat de nodige reflecties mogelijk zijn binnen de normale leerstofbehandeling. Het is sterk aanbevolen dat er op termijn een netwerk van

stageplaatsen wordt uitgebouwd, waarbij iedere stageplaats geïdentificeerd en geëvalueerd wordt op de gerichtheid naar de opleiding en naar de ontwikkeling van de beroepsbekwaamheid van de leerlingen. Een aantal bedrijfseconomische kenmerken (organisatie, schaalgrootte, omzet) en de educatieve sfeer gelden daarbij als belangrijke criteria voor de inschatting van de draagkracht van de stageplaatsen. De keuze van de stageplaatsen is dan ook zeer belangrijk en gebeurt in overleg met de leerlingen; zij nemen zelf contact op met de mogelijke stageplaats en rapporteren efficiënt de eerste kennismaking met het bedrijf. Het mag niet een hoofdbekommernis zijn dat de stagiair(e) zich inwerkt in de sportinitiatie, maar rond sport en spel organisatorische taken op zich kan nemen.

De hoger geformuleerde doelstellingen vormen een raamplan waarop een stageplaats geëvalueerd wordt; het is immers in de praktijk niet mogelijk dat alle vermelde activiteiten daadwerkelijk kunnen worden uitgevoerd binnen de stageperiode. De *stageperiode* is een sluitstuk van een praktijkgerichte opleiding en vormt voor de leerlingen een belangrijke motivatiefactor voor een mogelijke beroeps carrière in de toeristische sector.

Voor het adequaat organiseren van de stage dienen een aantal *documenten* bijgehouden of ingevuld te worden:

- In een *stageovereenkomst* wordt tussen de verantwoordelijke van de stageplaats (zaakvoerder, beheerder, diensthoofd, enz.), de schooldirectie (of zijn vertegenwoordiger) en de stagiair een overeenkomst gesloten die zo precies mogelijk de verantwoordelijkheden vastlegt binnen een specifieke termijn.
- In een *stagerregister* worden de activiteiten van de stagebegeleider genoteerd: het voorbereidend contact, administratieve voorbereidingen, stagebezoeken, ...
- De *algemene stagedossiers* bevatten een aantal feitelijke en administratieve gegevens:
 - naam en adres van de stagegever
 - naam, adres en leerjaar van de stagiair
 - data van de stages
 - naam van de stagebegeleiders en mentoren
 - kopie van de melding van de stagiairs aan de verzekeringsmaatschappij
 - briefwisseling betreffende de stage
- De *individuele stagedossiers* bevatten:
 - de individuele steekkaart
 - de stageovereenkomst
 - de beoordelingsstaat
 - briefwisseling betreffende de stage
- Het *stageschrift* of logboek bevat de activiteiten per dag vermeld en worden regelmatig gevisieerd door de stagementor en de stagebegeleider.
- Het *stageverslag* bevat in rapportstijl de antwoorden op de bevraging van de stage; de vraagstelling is gebaseerd op de doelstellingen aangepast aan de specifieke stageplaats.
- Voor het *beoordelingsformulier* wordt verwezen naar wat verder over de evaluatie van de stages wordt vermeld.

Het is om verschillende redenen aangewezen om de stageperiode in blok aan te bieden. Een verzameling tot één blok van vier weken geldt als een minimum wil men de leerlingen in staat stellen zich in te passen in het bedrijfsklimaat van een onderneming. Creatieve oplossingen om deze stageperiode te verruimen, verdienen dan ook alle aandacht. De periode waarin de stage plaatsgrijpt is van grote betekenis voor de confrontatie met een diversiteit aan werk; in dat verband wordt de periode mei / juni meer geschikt ervaren dan de periode maart / april.

Het inschakelen van een buitenlandse stageplaats kan verrijkend zijn voor de leerling, maar dan dient aandacht geschonken worden aan specifieke problemen. Naast het groter belang van de organisatori-

sche, juridische en financiële aspecten dient er immers rekening gehouden worden met de evaluatie van de stage en moet de stagementor in de mogelijkheid zijn de leerling aan het werk te zien.

In ieder geval gelden voor deze stagebegeleiding de **algemene voorschriften** die binnen het Gemeenschapsonderwijs van toepassing zijn.

Het *beoordelingsformulier* van de stage bevat een identificatie van de stage (naam bedrijf, naam stagiair(e), periode stage). Een korte omschrijving van de taken die de stagiair(e) heeft uitgevoerd, gaat de eigenlijke beoordeling vooraf. Hierin wordt rekening gehouden met:

- de taakopvatting,
- de attitude - ontwikkeling
- de evaluatie van kennis, inzichten en vaardigheden.

Het is aangewezen de stageleider te confronteren met een gerichte vraagstelling naar deelaspecten van deze hoofdcriteria. Hierop kan met een overzichtelijke beoordeling (b.v. goed - voldoende - onvoldoende) geantwoord worden, zodat onderlinge vergelijking enigszins mogelijk is. Met een open vraagstelling kan gepoogd worden een supplementair beeld te krijgen van opvallende tekortkomingen en positieve ervaringen.

MINIMALE MATERIËLE VEREISTEN

Zoals bij de pedagogisch-didactische wenken is aangegeven, is het van groot belang dat de leerkracht in de mogelijkheid is trends te volgen van de commerciële sector en het beleid. Een vlotte informatiestroom vanuit toeristische beslissingsniveaus naar de onderwijswereld dient dan ook gerealiseerd te zijn. Vandaar het belang van de beschikbaarheid van oordeelkundig gekozen toeristische tijdschriften en telematica. Het actualiseren van didactische hulpmiddelen is een essentiële voorwaarde voor het garanderen van een eigentijdse opleiding.

Een toeristische opleiding vereist:

- a) Een parate kennis van vakspecifieke elementen en elementaire randvoorwaarden van economische, culturele en ruimtelijke aard.
- b) De beheersing van een aantal psycho-motorische vaardigheden en werkmethoden.
- c) Een open ingesteldheid ten aanzien van de waarde van de individuele perceptie en grootschalige omstandigheden waarin toerisme zich optimaal afspeelt.

Hierdoor dient de werksfeer in klasverband een eigenheid te vertonen, waardoor een **eigen vaklokaal** is aangewezen. Dat de toekomstige werksfeer vooral in een vakeigen omgeving tot een zinvolle imitatierijkdom kan uitgebouwd worden, ligt voor de hand.

Een minimale infrastructuur in een dergelijk vaklokaal toerisme omvat:

- 1) Promotiemateriaal zoals toeristische brochures en folders
- 2) Een telefoonlijn
- 3) Elementaire projectie-infrastructuur zoals een retroprojector, diaprojector en video-apparatuur
- 4) Toeristische naslagwerken zoals transportgidsen, reisgidsen, hotelgidsen en kaartmateriaal
- 5) Software zoals dia's, foto's, video's, Cd-rom's, ...
- 6) Inschakeling van computers voor databanken, editing, enz. zijn onontbeerlijk. Indien meerdere computers niet beschikbaar zijn, is een demonstratie via LCD-projectie aangewezen.

Uiteraard draagt een toename van beschikbare hard- en software bij tot de professionalisering van de opleiding:

- 1) Meerdere reisgidsen van eenzelfde gebied verhoogt de kans op kritische analyse.
- 2) Een meertalige vakbibliotheek optimaliseert zelfstandige voorbereidings- en verwerkingsactiviteiten.
- 3) Interactieve beeldkeuze kan geschakeld worden aan bestaande infrastructuur (b.v. CD-ROM) of een eigen profilering krijgen (b.v. CD-I).
- 4) Moderne communicatiemedia dragen bij tot de snelle verwerking van gegevens i.v.m. informatievragen, boekingen, bevestigingen, enz. Vandaar het belang van de aanwezigheid van fax, modem, telefooncentrale, ... op de school voor externe connecties met toeristische bedrijven, de toeristische overheidssector en informatie- en documentatiecentra.

Omwille van bepaalde didactische werkvormen of specifiek didactisch materiaal, kan het aangewezen zijn dat bepaalde lessen of lesfasen doorgaan in een ander vaklokaal (b.v. Public relationslokaal, vaklokaal aardrijkskunde, mediatheek, vakbibliotheek, informaticalokaal, ...), maar dat mag geen aanleiding zijn om een specifiek toerismelokaal niet optimaal te benutten.

De uitrusting en inrichting van de lokalen dienen te voldoen aan de technische voorschriften inzake de vigerende wetgeving: Codex, ARAB, AREI en Vlare.

Bij het gebruik van toestellen, materiaal en materieel dient men reeds bij aankoop te letten op de specifieke normen. Duidelijke, Nederlandstalige handleidingen evenals een technisch dossier dienen aanwezig te zijn. Alle gebruikers dienen de werkinstructies en onderhoudsvoorschriften te kennen en correct te kunnen toepassen. De collectieve veiligheidsvoorzieningen mogen nooit gemanipuleerd worden. Daar waar de wetgeving het vereist, moeten de persoonlijke beschermingsmiddelen aanwezig zijn en gedragen worden.

EVALUATIE

Aangaande de **evaluatie** dient de leerkracht een differentiatie toe te passen die zowel rekening houdt met de vorderingen tijdens het dagelijks werk (de permanente evaluatie), de ontwikkelingen van de vaardigheden via de controle van taken, praktijk en stage als met de resultaten van toetsen en proefwerken. Hierbij wordt beslist niet alleen gepeild naar de resultaten van inzichtelijk leren, maar tevens met creatieve aanleg en persoonlijkheidsontwikkeling rekening gehouden. Vraagstelling houdt vooral rekening met de praktijkgerichtheid via een variatie qua vraagvormen.

Aangaande de **geïntegreerde proef** kunnen diverse praktische mogelijkheden van enige omvang zich voordoen binnen het algemeen bepaalde kader. Qua onderwerpen leent zich het pakket "reis" in binnen- of buitenland tot diverse mogelijkheden:

- Typering van de *vraag*: op basis van zelf opgestelde enquêteformulieren kan een met zorg gekozen doelgroep zich uitspreken over een aan vrije tijd, vakantie, recreatie, ... gekoppeld onderwerp. De registratie, verwerking, toetsing, evaluatie en reflectie van de gegevens kunnen tot de opdracht behoren.
- Typering van de *reisorganisatie*: documentatie verzamelen, een reisroute uitstippelen, het vervoer regelen, het verblijf selecteren, de financiering uitwerken, ... zijn deelfacetten
- Typering van de *bestemming*: afbakening van het gebied (provincie, stad, kustzone, ski - oord,...) beschrijven van het aanbod (man - made en natuurlijk), organisatie en animatie ter plaatse, alternatieven en keuzemogelijkheden, ...

Naast de algemene en schooleigen organisatorische stappen bij de organisatie is het van het grootste belang dat vooraf een stappenplan wordt uitgelijnd. Deze fasering gaat gepaard met een evaluatieschema. Zo kunnen de opmaak van een schematisch voorstel van jaarplan, de realisatie van "veldwerk", het uitschrijven van een rapport, de reflectie en evaluatie afzonderlijke evaluaties omtrent het procesmatig verloop van de proef uitmaken. Een duidelijke en open communicatie naar leerlingen en ouders is absoluut noodzakelijk.

BIBLIOGRAFIE

BOEKEN EN BROCHURES

- AALBERSBERG, P. (e.a.), 1992, Verre reizen en gezondheid: de functie van de reisgids, Almere: Primmed 19 p.
- AALBERSBERG, P. (e.a.), 1992, Verre reizen en gezondheid: de voorzorgsmaatregelen van reizigers naar de (sub)tropen, Almere: Primmed, 24 p.
- BECKERS, T., VAN DER POEL, H., 1990, Vrije tijd tussen vorming en vermaak, Stenfert Kroese, Leiden, 249 p.
- BOUWMAN, H. DE ROOI, A., 1992, Maak dat je wegkomt!: avontuurlijk reizen rond de wereld, Rainy Day Productions, Amsterdam, 159 p.
- CLAEYS, U., 1992, Toerisme in Vlaanderen: beleidsnota, Toerisme Vlaanderen, Grasmarkt 61 Brussel, 48 p.
- CLAEYS, U. (ed.) 1993, Toerisme Vlaanderen, Acco, Leuven, 160 p.
- DE BOER, J., 1990, Bestrijding zwerfafval en toerisme, Den Haag, A.N.W.B., 67 p.
- DE BRABANDER, G., 1992, Toerisme en economie, Garant, Leuven-Apeldoorn, 252 p.
- DE GROOTE, P., 2000, Tratlas, Toeristisch-recreatieve atlas van België, Ravels, 107 p.
- DE GROOTE, P., MOLDEREZ, I., 1993, Ronde van België: toeristisch-geografische verkenning; deel 1: Kempen en Ardennen, Garant, Leuven, 231 p.
- DE GROOTE P., MOLDEREZ, I., 1993, Ronde van België: toeristisch-geografische verkenning; deel 2: Kust en achterland, Garant, Leuven, 231 p.
- DE KOK, H., HAEST, R., 1993, Gids van de Kempen, Brepols, Turnhout, 272 p.
- DIETVORST, A., JANSEN-VERBEKE, M., 1992, Toerisme, stad en milieu in: Vrije tijd en samenleving, Jg. 10 nr. 2-3, 112 p.
- DUHAMEL, P., SACARAU, 1998, Le Tourisme dans le Monde, Coll. Prepas, serie A. Colin, Paris, 224 p.
- DOORENBOS, C., 1993, Cultureel toerisme, 's-Gravenhage, Stichting Recreatie, 26 p.
- EPSKAMP, K., THOOLEN, R., 1991, Verre podia naderbij: educatief reizen of cultureel toerisme, Den Haag, Centrum voor de Studie van het Onderwijs in Ontwikkelingslanden, (C.S.O.O. paperback nr. 14), 159 p.
- HARRISON, D. (ed.), 1992, Tourism and the Less Developed Countries, Belhaven Press, London,
- JANSEN-VERBEKE, 1990, Toerisme in de binnenstad van Brugge: een planologisch visie in: Nijmeegse Planologische cahiers nr. 35, Nijmegen, 115 + 19 p.
- KLEYN, V., Toeristisch Lexicon, Wolters- Noordhoff, 297 p.
- KLEYN, V., Reiskunde: algemene reiskennis, vervoer en verblijf, Wolters-Noordhoff, 501 p.
- KNOPS, G., 1992, Wegwijs in de openbare ruimte: toeristische informatie, Kon. Boudewijnstichting, Brussel 26 p.
- KNOPS, G., 1992, Wegwijs in de openbare ruimte: Een taak voor de gemeente, Kon. Boudewijnstichting, Brussel 24 p.
- KNOPS, G., 1992, Wegwijs in de openbare ruimte: informatiepunten en plattegronden, Kon. Boudewijnstichting, Brussel 20 p.
- KNOPS, G., 1992, Wegwijs in de openbare ruimte: Het straatnaambord, Kon. Boudewijnstichting, Brussel 24 p.
- KOSTERS, M.J., 1985, Focus op toerisme : inleiding op het toeristisch gebeuren, VUGA, 's-Gravenhage, 608 p.

-
- KRIPPENDORF, J., 1990, The Holidaymakers, Heinemann Professional Publishing, Oxford, 160 p.
- LAWS, E., 1995, Tourist Destination Management, Routledge, London/ New York, 208 p.
- LOZATO-GIOTART, 1990, Méditerranée et tourisme, Masson, Coll. Géographie, Paris, 215 p.
- MAST, H. (e.a.), 1992, Handboek recreatie en toerisme, Bohn Staflen Van Loghum.
- METELKA, C.J., 1990, Dictionary of hospitality, travel and tourism, Merton House Publishing Company, Wheaton, 116 p.
- OOSTHOORN, R., 1993, Toerisme, milieu en duurzame ontwikkeling, Stichting Recreatie, 31 p.
- PIERCE, D., 1993, Tourism Today, Longman Scientific & Technical.
- REUVERS, P., RONHAAR, A., Reiskunde: toeristische geografie buitenland, Wolters Noordhoff, 276 p.
- RYAN, C., 1993, Recreational Tourism, Routledge, London and New York, 227 p.
- SEPP, J.C., 1992, Nieuwe geografische Nederlandsche Reise- en zak-atlas, Roba BV, Weesp.
- SOBCZAK, M., 1990, Vergader- en congresmarkt, Educaboek, Culemborg, 124 p.
- SOBCZAK, M., 1990, Toerisme en ondernemerschap, (+ werkboek), Educaboek, Culemborg,
- STEFFEN, R., (e.a.), 1992, Verre reizen gezondheid: de impact van voorlichting, Almere: Primmed, 28 p.
- VAN EECKHOUT, A., 1992, Structuur van de reisindustrie, V.V.R., Zedelgem-Loppem,
- VENEMA, M., 1990, Toeristisch woordenboek, Educaboek, Culemborg,
- VENEMA, M., 1991, Syllabus Toerisme deel 1 (+ handleiding), Educaboek, Culemborg, 240 p.
- VENEMA, M., 1993, SEPR oefenboek, Stenfert Kroese, Leiden
- VENEMA, M., 1990, Reisbureau-praktijk (+ uitwerkingen), Educaboek, Culemborg,
- VENEMA, M., 1991, Luchtvaart, een inleiding tot dienstregelingen, tarieven en ticketing (+ handleiding), Educaboek, Culemborg, 160 p.
- VENEMA, M., 1991, Syllabus Toerisme deel 2 (+ handleiding), Educaboek, Culemborg, 208 p.
- VENEMA, M., 1990, Toeristische geografie Buitenland, Educaboek, Culemborg,
- VENEMA, M., 1990, Toerisme voor receptionistes en informatrices (+ handleiding), Educaboek, Culemborg,
- WITT, S., BROOKE, M., BUCKLEY, P., 1991, The management of international tourism, Unwin Hyman, London, 209 p.
- X, 1991, Signalisatie van de plaatsen en instellingen van algemeen belang of van toeristische aard. Belgisch instituut voor de verkeersveiligheid v.z.w., Ministerie van Verkeer en Infrastructuur, 30 p.
- X, Informatiebrochure voor de logiesverstrekkende sector.

Toerisme Vlaanderen

YZEWIJN, D., DE BRABANDER, 1992, Toerisme, recreatie en economie: De provincie Antwerpen als voorbeeld, Garant, Leuven-Apeldoorn.

GIDSEN

Nederlandstalige gidsen

Agon Cultuurreisgidsen; Amsterdam

Allert Delange reisgidsen: Info, Voordelig

American Express reisgidsen; uitg. Het Spectrum, Utrecht

ANWB-gidsen: Grote gidsen, Autotours, Keine reisgidsen; distributie: uitg. Lannoo, 8700 Tielt

Artemis reis- en cultuurgidsen, uitg. Brepols, Turnhout

Berlitz reisgidsen, Ed. Berlitz

Cantecleer reisgidsen: Kunst-, Natuur-, Steden-, uitg. De Bilt, Utrecht (distrib. België: uitg. Westland, Schoten)

Capitool Reisgidsen, Van Reemst Uitgeverij, Houten

De leukste hotelletjes: De keuze van kenners, uitg. Mignus, Baarn

Elmar: Reisgidsen, Reishandboek, Stedengidsen

Elseviers reisgidsen: Cultuurreisgidsen, FTS-gidsen

Geogids: Diriken, P., uitg. Georeto, Rozenstraat 1 3723 Korteseem

Gottmer reisgidsen: Dominicus reeks, Amerika/Canada, Compact- Reisgidsen, Stedenwijzers, Reisatlassen; uitg. Gottmer, Becht, NL 2060 AD Bloemendaal

Kosmos: Basisreisgidsen, Grote gidsen; Veen uitgeversgroep, Utrecht.

Lannoo: Reisgidsen, Streekgidsen, Autoboeken, Dicht-bij-huisgidsen, Trotter-gidsen voor de wereldreiziger), Tielt

Michelin: Logiesgidsen: rode gids voor hotels en restaurants, groene Camping-Caravan-gids voor Frankrijk

Michelin: Toeristische groene gidsen

"Neem nou...": uitgeverij Bruna, Utrecht

Nelles: Nelles Verlag, distr. Het Spectrum, Antwerpen

Odyssee, uitg. Odysee, Amsterdam

Standaard Gidsen: Een stad komt tot leven in een boek; uitg. Standaard, Antwerpen

Groene-wegen-gids, Test-aankoop, Hollandstraat 13, 1060 Brussel

Thomas Cook reisgidsen, Veen uitgeversgroep

Franstalige, Duitstalige en Engelstalige gidsen

Guide Arthaud; Parijs

Guide du Routard; uitg. Hachette, Parijs

Guides Bleus, uitg. Hachette, Parijs

Baedeker (Allianz Reiseführer, Allianz Taschenbücher)

Bild Atlas HB

Du Mont Reise-Taschenbücher, DuMont Buchverlag, Köln

HB Kunstführer

Merian

Polyglott (Der große Polyglott, Polyglott Reiseführer, Richtig Reisen

Blue Guides

Fodor reisgidsen

Footprint handbooks, Bath, UK

Insight (Guides, Cityguides, Pockets) uitg. Van Cambium, Contact N.V. Antwerpen

Let's go

Lonely Planet

Nicholson's Guides

Penguin

Rough Guide

Tijdschriften en reeksen

Annals of Tourism Research, Pergamon journals, pergamon press LTD, Headington Hillhall, Oxford OX 3 OBW, Engeland

Convention, Meeting and Seminar Guide to Belgium, 1992, BECIB, Grasmarkt 61, 1000 Brussel

De Hoogvlieger, Mededelingsblad van de V.V.R., postbus 35, 8000 Brugge

KREQ, uitg. vakantiegoegens v.z.w., Wetstraat 121, 1040 Brussel

Informatieblad van Toerisme Vlaanderen., Grasmarkt 61, 1000 Brussel

Toerisme 1991, Jaarverslagen, Toerisme Vlaanderen, Grasmarkt 61, 1000 Brussel

Monumenten en landschappen (tweemaandelijks), Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, administratie van RO en leefmilieu, Belliardstraat 14-18, 1040 Brussel

National Geographic, National Geographic Society, post office, box 16480 NL-2500 AV Den Haag

Natuurpunt, Natuurreservaten/De Wielewaal, v.z.w. Kon. St. Mariastraat 105, 1030 Brussel

Toerisme in cijfers, N.B.T. (Nederlands Bureau voor Toerisme), 1993, Leidschendam, 200 p. (jaarlijks uitgave)

Recreatie en Toerisme: vaktijdschrift voor recreatie, toerisme, natuur en milieu, Uitg. ARKO, Newtonbaan 1, NL-3430 VB Nieuwegein

Reiskrant, Wegwijzer v.z.w., Brugge (tweemaandelijks)

Transport en Toerisme, Federatie van de Belgische Autobus en Autocarondernemers, Motestraat 41, 8800 Roeselare

Travel express - Benelux, uitg. Traviscan bvba, Tervuursesteenweg 101, B-1820 Perk

Travel Trade Gazette, (TTG-Europe), Morgan Grampian House, Calderwood Street, U.K. Londen SE 18 69H Engeland

Trekker, Vlaamse jeugdherbergen, Van Stralenstraat 40, Antwerpen

Trendrapport Toerisme..., jaarlijkse uitgaven, N.R.I.T., Breda

Uit-magazine, VTB-VAB, St. Jacobsmarkt 45-47, 2000 Antwerpen

STATISTIEKEN

- Toerisme Vlaanderen, Grasmarkt 61, 1000 Brussel
- Westvlaams Economisch Studiebureau, Baron Rozettelaan 33, 8320 Brugge
- Nationaal Instituut voor de Statistiek, Brussel/Antwerpen
- Commissie van de Europese Gemeenschap, Voorlichtingsbureau, Archimedestraat 73, 1040 Brussel
- Belsud uitgave OPT (Office de Promotion du Tourisme de la Communauté Française de Belgique), Joseph Stevensstraat 7, 1000 Brussel
- World Tourism Organisation (WTO), Capitan Haya 42, E-28020 Madrid

WEBSITES

Sectorale fiche Toerisme: <http://www.rago.be/ond/csb/ondarb/toerisme/algtoer.htm>

Zoekmachines met toeristische pagina's:

advalvas toerisme: <http://www.advalvas.be/tourisme/>

Altavista: <http://be-nl.altavista.com/>

Google: <http://be-nl.altavista.com/>

HotRate: <http://hotrate.com/>

Ilse. be: <http://be.ilse.nl/>

Lycos.be: <http://www.lycos.be/>

Microsoft: <http://www.MSN.be>

Zoek.be: <http://www.zoek.be/>

ping.be: <http://www.shoppingplanet.be/nl/reizen.html>

Belgisch:

Bedrijvengids: <http://www.in.be/>

Belgische toeristische sites: <http://toerisme.start.be/>

Oost België: <http://www.euregio.net/nindex.html>

toeristische onderwerpen: <http://toerismebureaus.go2.be/>

Freesun, toerisme-industrie: <http://www.freesun.be/>

Toerisme Wegwijzer: <http://www.wegwijzer.be/>

Federale regering, Toerisme: http://belgium.fgov.be/abtb/nl_tourism.htm

Office de Promotion du Tourisme (Brussel - Ardennen - Wallonië) : <http://www.opt.be> Toerisme Provincie Antwerpen : <http://www.tourprovantwerp.be>

Toerisme Provincie Limburg : <http://www.limburg.be/toerismelimburg>

Toerisme Oost-Vlaanderen : <http://www.oost-vlaanderen.be/toerisme>

Toeristische Federatie van de Provincie West-Vlaanderen: <http://www.westtoerisme.be>

Fédération touristique de la Province du Brabant wallon: <http://www.brabantwallon.be/tourisme/>

Fédération du Tourisme de la Province de Liège : <http://www.ftpl.be>

Fédération touristique du Luxembourg belge: <http://www.ftlb.be/>

Fédération du Tourisme de la Province de Namur: <http://www.ftpn.be/>

Toerisme in de Oostkantons : <http://www.dglive.be> Belgische steden en gemeenten

Ping, Toerisme en Steden: <http://www.ping.be/~krigon/digitheek/ltoe.htm>

Belgian Travel Network: <http://www.trabel.com/>

Taxistop: <http://www.taxistop.be/>

Thalys: <http://www.thalys.com/>

Varia:

learn2.com: travel: http://www.learn2.com/browse/channel.asp?ch_id=11

mediatheek NHTV Breda: <http://www.nhtv.nl/nhtv/mediatheek/index.htm>

Expedia.com, USA: <http://www.expedia.com>

Excite: <http://travel.excite.com/>

European Travel Network: <http://www.etn.nl/>

Travel Now: <http://www.travelnow.com/>

Reisbestemmingen: <http://www.op-reis.com/>

Hotelgidsen: <http://allhotels.com> en <http://www.hotelguide.com>

Vervoer:

De Lijn: <http://www.delijn.be/>

Federatie Belgische autobus- en autocarondernemers: <http://www.fbaa.be/>

Instituut voor autocar en autobus(ICB) : <http://www.icb-transport.be>

Koninklijke Federatie Belgische Transporteurs: <http://www.febetra.be/>

Luchthaven Antwerpen: [http://www.antwerpairport.be/index\(nl\).htm](http://www.antwerpairport.be/index(nl).htm)

Luchthaven Brussel: <http://www.brusselsairport.be/>

Luchthaven Charleroi: <http://www.charleroi-airport.com/>

Luchthaven Liège: <http://www.liegeairport.com/>

Luchthaven Oostende: <http://www.ostendairport.be/air/default.htm>

Ministerie van Verkeer: <http://vici.fgov.be/>

NMBS: <http://www.b-rail.be/N/>

Vliegtuigtickets: <http://flyaow.com>

Last-minute airtickets: <http://www.airstop.be>